

si hannelatra!

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

TAGJÁNLÁSOK

1914-BEN

KÉZIRAT GYANÁNT

BUDAPEST

HORNVÁNSZKY VIKTOR OS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA

1914

061 12 HTA

MAKAR TUDOMANYS AKADÉMIA

TALAJA NÁZOK

1914-1917

ÉRTÉKELÉSI VÁZLAT

BUDAPEST

ALFÖLDI NYOMDANYVÉSZETI ÉS KÖNYVNYOMDANYVÉSZETI ÉRTÉKELÉSI VÁZLAT

1914

TAGAJÁNLÁSOK

1914-ben.

AZ I. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK:

I.

HERCZEG FERENCZ rendes tagot az I. osztályban Mikszáth Kálmán elhunytával megüresedett helyre tiszteleti tagnak ajánlom. Herczeg a magyar szépirodalomnak egy emberöltő óta legkimagaslóbb alakja, a ki alkotásainak gazdagságával, sokoldalúságával és nemes értékével erősen meghaladja kortársait. Maradandót alkotott a regény, novella és dráma terén, szellemes és okos fejtegetésekkel irányt adott irodalmi és nemzeti életünknek. Nemcsak a magyar jelenkort rajzolja, többnyire nehezén palástolt fájdalmas keserőséggel, hanem jól ismeri és művészi erővel állította a mai nemzedékek elé a multat is. És minden dolgozatát művelt, izlés, sokszor megkapó, máskor felvidítő, de mindig nemes előadás jellemzi, mely kerüli a durvaságot, a trágárságot, a vastag hatások olesó sikerét. A milyen osztatlan elismerésben részesülnek munkái, oly osztatlan tiszteletnek örvend emberi egyénisége. A feledhetetlen Mikszáth Kálmán helyét méltóbban nem tölthetjük be, mint ha utódjává Herczeg Ferencz rendes tagot választjuk.

Heinrich Gusztáv, r. t.

AZ I. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK:

II.

Dr. SZINNYEI FERENCZ egyetemi magántanárt, az állami felsőipariskola rendes tanárát az I. osztály B) alosztályában megüresedett helyre levelező tagnak ajánlom.

Szinnyei Ferencz igen alapos magyar irodalomtörténeti értekezéseivel tünt ki. Különösen kiemelem tudományos működésének azt

a jelességét, hogy a modern magyar irodalomtörténetre azt a rendkívül pontos és részletekig ható módszert alkalmazta, melylyel a klaszikus philologia méltán dicsekedik. E részben tán leginkább a *Toldi szerelméről* írt minutiosus gonddal és szakértelemmel dolgozott monographiája tűnik ki. Hogy milyen jól ért az irodalomtörténet aesthetikai problémáinak megoldásához, arról *Arany humora* című értekezése és *Arany Jánosról* írt könyve tanuskodik.

Irodalmi működése alapján Szinnyei Ferencz kétségkívül megérdemli az akadémiai tagságot: de úgy hiszem, ha édes atyjának, idősebb Szinnyei Józsefnek helyére választjuk meg, egyszersmind kegyeletünket is kifejezzük nagyérdemű és szeretetreméltó boldogult tagtársunk iránt.

Szinnyei Ferencz *nagyobb dolgozatai*: 1. Bacsányi János (Kny. az Irod. tört. Közleményekből). Budapest, 1898. — 2. Nagy Ignác (Kny. u. onnan). U. ott, 1902. — 3. Petőfi Sándor családi versei. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátva (Magyar Könyvtár 158.). U. ott, év n. — 4. Jókai Mór kisebb alkalmi beszédei. Bev. és jegyzetekkel (Magy. K 175.). U. ott, év n. — 5. Népvilág. Jókai elbeszélései. Bev. és jegyzetekkel ellátva (Magy. K. 254.). U. ott, év n. — 6. A humorról szóló magyar elméleti irodalom (Kny. az E. Phil. Közl.-ből). U. ott, 1903. — 7. Bacsányi János (Magyar Történeti Életrajzok kettős füzet). U. ott, 1904. — 8. Arany humora (Kny. a Budapesti Szemléből). U. ott, 1905. — 9. Arany Toldi szerelmének forrásai (Magyar Irodalomtörténeti Értekezések 6. füzet). U. ott, 1905. — 10. Unkarilaisen kirjallisuuden historia. (A magyar irodalom története). Helsingfors, 1905. — 11. Arany a compositióról (Kny. az Irod. Közl.-ből). U. ott, 1908. — 12. Arany János (a Kisfaludy-Társaság Költők és Írók c. vállalatában). U. ott, 1909. — 13. Arany tudományos munkássága (Kny. a Budapesti Szemléből). U. ott, 1910. — 14. Geschichte der ungarischen Literatur (Sammlung Göschen, bevezető része Katona Lajostól). Lipse, 1911. — 15. Novellairodalmunk Jósikáig (Kny. az Irod. Közl.-ből). U. ott, 1911. — 16. Magyar Írók Élete és Munkái XIV. k. befejező kettős füzet. U. ott, 1914. (Sajtó alatt.)

Riedl Frigyes, I. t.

AZ I. OSZTÁLYBA

KÜLSŐ TAGNAK:

III.

WIKLUND KÁROLY BERNÁT nyelvtudóst *külső* tagnak ajánljuk. Wiklund, az upsalai egyetemen a finnugor nyelvek rendes tanára, egyike a finnugor összehasonlító nyelvtudomány legkiválóbb képviselőinek. Kiváltképen a nyugati finnugor nyelvek történetével

és a lapp nép ethnographiájával foglalkozott; főmunkájában (Uralappische Lautlehre) először tisztázta a lapp és a finn nyelv viszonyát. A magyar nyelv és nyelvtudomány alapos ismerője; az upsalai egyetemen a magyar nyelvről is tart előadásokat és értekezése is jelent meg magyar nyelven. Az Akadémia Wiklund Károly megválasztásával csak szorosabbra fűzné azt a viszonyt, a mely Wiklundot már eddig is a magyar tudományosságához fűzte.

Goldziher Ignác, r. t.
 Simonyi Zsigmond, r. t.
 Szinnyi József, r. t.
 Gombocz Zoltán, l. t.
 Schmidt József, l. t.

A II. OSZTÁLYBA

TISZTELETI TAGNAK.

IV.

PAUER IMRÉT. Akadémiánk jelentékeny bölcséleti munkássága alapján választotta most 40 éve levelező, 25 éve rendes tagjává és osztálytitkárává. E hosszú idő alatt e különféle minőségében, úgyszintén 1905 óta viselt igazgatótanácsi tisztségben az Akadémiának tudományos, kormányzati ügyei körül kiváló érdemeket szerzett. Úgy vagyunk meggyőződve, hogy az Akadémia dr. Pauer Imrének ez érdemeiről élete 25 éves, illetőleg 40 éves határpontján meg nem feledkezhetik s azok látható ellismerésül ajánljuk, méltóztassék dr. Pauer Imrét az Akadémia tiszteleti tagjává választani.

Dr. Berzeviczy Albert t. t.
 Dr. Concha Győző, r. t.
 Dr. Ballagi Aladár, r. t.
 Dr. Fejérpataky László, r. t.
 Dr. Csánki Dezső, r. t.
 Dr. Vargha Gyula, r. t.

A II. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK :

V.

Dr. BUDAY LÁSZLÓ ministeri osztálytanácsost, a magyar kir. központi statisztikai hivatal legkiválóbb tisz viselőjét van szerencsém tisztelettel levelező tagnak ajánlani.

Irodalmi munkálkodásáról az alábbi jegyzék nyújt áttekintést. A mint ebből látni méltóztatnak, Buday úgy a statisztikai tudomány elméleti kérdéseivel, mint az alkalmazott statisztikával kiterjedt mértékben foglalkozott. Az elmúlt év végén a magyar kir. központi statisztikai hivatal kiadásában Magyarország községeinek háztartásáról egy nagy s fontosságánál fogva korszakos munka jelent meg, melynek bevezető része külön kiadásban is napvilágot látott. E munka szintén Buday László szellemének értékes terméke. Nemcsak különös belbecse miatt emelem ki ezt a munkát, hanem azért is, mert talán legismertebb a tekintetes Akadémia tagjai előtt. Utalok még Budaynak a Budapesti Szemle 1913. novemberi számában a „Községi reform és községi háztartás” című kisebb tanulmányára, mely szintén könnyen hozzáférhető s elolvasva szintén nyújt némi fogalmat Buday Lászlónak nemcsak szaktudásáról, hanem írói kvalitásáról. Mert Buday László nemcsak lelkiismeretes statisztikus, ki a statisztikai adatokat nagy szorgalommal összehordja s kritikailag megrostálja, hanem mélyrelátó, élesen elemző és erős összefoglaló tehetség, a ki e mellett dolgozatait tiszta, választékos irodalmi nyelven írja meg.

Akadémiánk kiváló erőt nyerne benne, mint a hogy a magyar statisztikai tudománynak rövid időn valódi büszkesége lesz.

Dr. Buday László szakirodalmi munkássága a következő:

I. A statisztika elmélete, története s nemzetközi művelése köréből. A reprezentatív számlálásról. Közgazdasági Szemle, 1908 — A statisztikai hivatal adatgyűjtéseinek magyarázata. Közigazgatási könyvtár IV—V. 1901. — A nemzetközi statisztikai intézet Budapesten. Közgazdasági Szemle, 1901. — Társadalmi kérdések a statisztikai intézet budapesti ülésén. Huszadik Század, 1901. — A magyar népszámlálások története és módszere. Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat 27. kötet, 1908. — A magyar statisztikai hivatal vázlatos története. Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 36. kötet, 1911. — A statisztika nemzetközi művelése. Közgazdasági Szemle, 1912. — Statisztika és Közigazgatás. Közgazdasági Szemle, 1912. — Újabb statisztikai problémák. Közgazdasági Szemle, 1914.

II. A népességi és közművelődési statisztika köréből. Felekezeten kívüliek. Közgazdasági Szemle, 1897. — A magyarság szerepe az 1896. év házasságaiban. Közgazdasági Szemle, 1897. — Öngyilkosságok. Közgazdasági Lexikon, 1901. — Törvénytelen szülöttek. Közgazdasági Lexikon, 1901. — Az idegenek beözönlése és a nemzetiségi kérdés Svájcban. Budapesti Szemle, 1912. — Adatok a hazai népesség tömörüléséről. Földrajzi Közlemények, 1913.

III. A gazdasági élet s a munkáskérdés köréből. A magyar ipari és munkásstatisztikai felvételek. Magyar Közgazdasági Ért. 1899. — Emlékirat a hivatási balesetek statisztikájának egyöntetű szervezési tárgyában. 1900. — Az ipartestületekről. Közgazdasági Szemle, 1901. — A magyar korona országainak betegségyőzpénztárai 1898-ban.

tőjében (Offizieller Bericht über die Verhandlungen etc.) látott napvilágot. A pozsonyi tudós társaság titkáranak Schomberg György († 1486) esztergomi érseki koadjutornak, a pozsonyi székesegyházban levő síremlékét „Magyarország Műemlékei“ III. kötetében (1913.) írta le s kimutatta, hogy Nicolaus von Leyen műve, ki Bécsben III. Fridrik császár síremlékét is készítette. Ugyanott értekezett a Váci székesegyház szentély-korlátjáról, egy szintén Mátyás idejebeli nevezetes műről s megállapította, hogy a gazdagon faragott szentély-korlátot Báthory Miklós, püspök készítette; e tanulmánya németül is megjelent az „Ungarische Rundschau“-ban (1914.) Ugyancsak a Mátyás idejebeli renaissance olasz emléke egy domborműves bronzládika a Nemzeti Múzeum régiségtárában, melyet az Arch. Értesítő, 1907. évf. ismertetett. Ilyen Nino Pisaro Madonnája a Nemzeti Múzeumban (Archaeologiai Értesítő, 1906), igen finoman faragott márványszobrocska. Ezek sorába tartozik a XV. századbéli olasz iparművészetnek egy ismeretlenül lappangott emléke, Régi olasz rézmetszet a nyitrai székesegyházban (Archaeologiai Értesítő, 1911) német, átdolgozásban (Ungarische Rundschau, 1912), melyről azt hitte, hogy Boticelli valamelyik művének hatása alatt firenzei öntőműhelyben készült, de aztán elfogadta Gerevich T. megállapítását, hogy a rézmetszet mintája Lorenzo di Credi egyik képe volt. A renaissance későbbi emlékei közül írt Mária királyné königsbergi arcképéről (Archaeologiai Értesítő, 1909) s ismertette gróf Andrássy Dénes három fölötté becses ajándékát, ú. m. III. Miksa főherceg oltárát a Magyar Nemzeti Múzeumban (Archaeologiai Értesítő, 1905. s németül az innsbrucki Zeitschrift für Ferdinandeum 1905. évf.), mely eredetileg Bécsűjhelyen volt s a fiatal főherceget mint donátort térdepelve ábrázolja, mögötte Szt. Györggyel; Két főúri ajándék a Nemzeti Múzeum régiségtárában cz. a. (Archaeologiai Értesítő, 1903), pedig leírta a M. Wallbaum augsburgi ötvös által 1600 körül készített s házi oltárként használt ébenfa szekrénykét, továbbá egy keretbe foglalt XVII. századbéli domborművet többszínű márványból.

Számos tanulmányában foglalkozik a felsőmagyarországi és erdélyi képzőművészeti emlékekkel. Ide tartoznak: XVI. századi magyar festő műve a kassai székesegyházban (Arch. Értesítő, 1902.) A szepeshelyi Szent Mihály oltárról (Arch. Ért. 1906) kimutatta, hogy nem német, hanem flamand hatás alatt készült, sőt főalakjánál Roger van der Weyden festménye volt a minta. Az Illésházyak sírkápolnája Trencsénben (Művészet, 1911) cz. értekezésében azt bizonyítja be, hogy gróf Illésházy G. síremléke gróf Thurzó árvavári emlékének mása (gr. Thurzó az ipa volt), de még ennél is fontosabb annak a megerősítése, hogy a sírkápolna oltárát Donner Rafael készítette. Az erdélyi emlékek közül legelőbb Apaffy György († 1635) síremlékével foglalkozott (Arch. Ért. 1902), melyet az ő tetemei fölé Apaffy Mihály készítettett Nicolai Illés nagyszzebeni jeles szobrászszal

az Almakeréken egyik magaslaton épített családi sírkápolnába, honnan eladásra bocsájtvá, a Magyar Nemzeti Múzeum szerezte azt meg. Erdélyi szobrászati emlékek cz. tanulmányában (Művészet, 1909) a lengyel művésszel kapcsolatban bemutatta a keleteurópai renaissanceot, melynek nevesebb emlékei János Zsigmond, Izabella királyné, Apaffy György, Sükösd György siremlékei s a kolozsvári nagy templom sekrestye ajtaja. A „A Magyar Nemzeti Múzeum multja és jelene“ cz. a. 1902 kiadott emlékmunkában Hazai szobrászatunk emlékei cz. a. összefoglalta a Magyar Nemzeti Múzeum részint eredetiben, részint gipszmásolatban levő szobrászati emlékeit. Kiegészíti ezeket egy legújabbban megjelent tanulmánya, mely Középkori szobrok, barokk oltárok czimmel (Arch. Ért. 1914. 1. f.) a XVII—XVIII. században átalakított oltárok középkori faszobrait ismerteti.

Nem kevésbé fontos eredményekre jutott XVIII. századbeli képzőművészeti emlékeink tanulmányozása által. XVIII. századbeli falfestmények Magyarországon czimű tanulmányában (Arch. Értesítő, 1910) kimutatta, milyen kiváló szerepet vittek ez időben nálunk az osztrák festők, mint Troger Pál, az osztrák festészet egyik legkiválóbb alakja, aztán Kracker, Maulpertsch, Sigríst stb. Részletesebben is ír Troger Pál magyarországi műveiről a „Művészet“ 1913. évfolyamában. Míg a „Magyarország Műemlékei“ III. kötetében (1913). Donner pozsonyi műhelyéből cz. a. a nagy szobrász eddig ismeretlen műveit tárgyalja. A szigetvári plebániatemplom kupolafestménye cz. a. pedig Dorfmeister István, a XVIII. században állandóan Sopronban tartózkodó festő művészetének összefoglaló ismertetését adja sok új adattal.

Hiányos volna Éber L. műtörténeti működésének ismertetése, ha az újabb kor művészi mozgalmairól szóló tanulmányait mellőznénk. Ilyenek: Munkácsy Mihály (Új Magyar Szemle, 1900), melyet halála alkalmából írt s kifejtette művészete jelentőségét, különösen a pszichologiai jellemzést találta a Munkácsyt kortársai közül kiemelő főművészeti tartalomnak. A múzeumi képtár multja és jelene (A M. N. Múzeum multja és jelene, 1902) cz. a. leírja az egész fejlődési folyamatot, melyben létrejött a képtár. Dudits Andorról a „Művészet“ 1911. évfolyamában írt s egy másik tanulmányában Dudits pályanyertes vázlatát, a Rákóczi-freskót méltatta. (U. o. 1912.) Ugyancsak a „Művészet“-ben (1906. évf.) ismertette A budapesti Szent István-templomot, míg a „Vasárnapi Ujság“-ban (1911. évf.) legkiválóbb építőművésziünk Schulek Frigyes pályafutásával foglalkozott.

Általánosabb jellegű művei és tanulmányai közé tartoznak: Donatello (Budapest, 1901), melyben összefoglalja és jellemzi Donatello művészetét. Igen fontos a művészeti oktatás terén Művészettörténeti olvasmányok (Budapest, 1909) cz. munkája bevezetéssel ellátva s jegyzetekkel kísérve, mely a művészet történetére vonatkozó írott források gyűjteménye magyar fordításban. Ez az első ilyenmí munka,

melyhez hasonló a külföldi irodalmakban sincs. Egyéb kisebb tanulmányok: Képzőművészeti újabb elméletek, (Budapesti Szemle, 1898) s Archaeologiai kutatások a külföldön (Archaeologiai Értesítő, 1909—1911. évf.), mely utóbbi cím alatt a középkori művészettörténetre vonatkozó kritikai ismertetéseket közölt. Az „Iparművészet Könyvében“ írt A sokszorosító művészetről (I. köt. 1902) s A bronzról és ónról (III. köt. 1912), a „Művészet“ 1909-ik évfolyamában pedig Theophilus Presbytterről és a középkor iparművészetéről értekezett. Műemlékek gondozása és a modern művészet (Művészet, 1906. évf.), Falusi templomok helyreállítása (Építő Ipar, 1909) és Műemléki kérdések (Magyar Iparművészet, 1912) cz. a. új működés körével kapcsolatban megírta, hogy kell jól restaurálni s magasabb elvi szempontból fejtegette a műemlékekkel való bánást. Még egy munkájáról kell megemlékeznünk; A bútorművesség emlékei Magyarországon cz. alatt összefoglalta az „Iparművészet Könyve“ II. kötetében (1905) a Magyarországot annyira jellemző, addig ismert festett mennyezeteket, mely közül sok fontos emlék ezúttal jutott először ismertetésre.

Ezekben foglaltuk össze dr. Éber László tudományos működését s abban a meggyőződésben vagyunk, hogy ily gazdag és tartalmas munkálkodás után nyugodt lelkiismerettel ajánlhatjuk a Magyar Tudományos Akadémia tagjainak sorába.

B. Forster Gyula, t. t.

Nagy Géza, l. t.

Dr. Kuzsinszky Bálint, l. t.

IX.

Dr. SZEKFÜ GYULÁT, a bécsi csász. és kir. házi, udvari és állami levéltár allevéltárnokát *levelező* tagnak ajánlom a II. osztály történettudományi alosztályában.

Ez a szép tehetséggel megáldott fiatal tudós 8—9 évvel ezelőtt lépett be historikusaink gárdájába. Kútfő-kritikai dolgozatai (pl. a Nemzeti Múzeum Schesaeus-kéziratáról, Szamosközy egy elveszett művéről, Castaldo erdélyi seregének két historiographusáról) kifogástalan történeti módszerükkel tűnnek ki. Éles megfigyelésre mutat rövid, de nagyon becses közleménye I. Károly királyunk pénzverési reformjáról, a hol bebizonyítja, hogy az arany értékének akkoriban feltűnően hirtelen változása, melyet a neves Luschin s előtte Inama-Sternegg saját bevallásuk szerint nem tudtak megmagyarázni, jórészt e reformra vezethető vissza. Egy jeles francia író történetphilosóphiájáról készült, igen szép s az osztrák központi kormányzervek történetének irodalmáról szóló magvas tanulmányait különösen azért említem, hogy szerzőjük történetirodalmi műveltségének nemcsak mély, hanem széles basisára is rámutathassak.

A mi őt azonban igazán méltóvá teszi arra, hogy osztályunk levelező tagjainak phalanxát díszítse, az két oly nagyobb műve, a melyek Akadémiánk égisze alatt láttak napvilágot. Közülök a régebbi: „*Serviensek és familiárisok. Vázlat a középkori magyar alkotmány- és közigazgatástörténet köréből*“ egy csapásra elsőrangú bűváraink sorába emelte szerzőjét. Benne oly bonyolult kérdést tisztáz, melylyel szakembereink az öreg Bartalon kívül nem foglalkoztak, holott éppen ezek a familiárisok az elemei és durványai az alkotmánytörténetünkben jelentkező nyugati hűbériségnek és ők (már a XIII. században mutatkozó) csirái a honyvédelem későbbi banderiális formájának. Közigazgatástörténeti tekintetben pedig Szekfű e műve úttörő; mert azzal a felfedezéssel, hogy a XIV. századtól kezdve az állami (királyi) közigazgatási funkcióit a főhivatalnokok a királytól független *magán-familiárisaik* által gyakorolták, egészen új perspectivát nyit.

Szekfű másik nagyértékű műve a „*Száműzött Rákóczi*“ ellen jól tudom, hogy kifogások emelkedtek s egyben-másban nem is alaptalanul. De e kifogások nem tarthatnak vissza engem azon nézetem kifejezésétől, hogy e műnél jobbat és értékesebbet évek óta nem produkált történetírásunk. Módszeres kritikája, melylyel korszaka forrásait bonczolja és felhasználja, szigorú, de tárgyilagos. Ezen a szolid fundamentumon épül fel az előadásnak, a compositionának az a szabatos művészete, melylyel egyénekről, viszonyokról és eseményekről élethű és képzeletünkbe akaratlanul is benyomódó képet tud adni és a mely művének egyes fejezeteiből, pl. a Rákóczit a francia udvarban XIV. Lajos halála után körülfogó milieu plastikus leírásából, egy-egy kis műremeket farag. Hozzácsatlakozik ezekhez az a mélyenjáró pszichologiai elemzés, a mely a száműzött fejedelmet a maga emberi valóságában állítván elének, egyrészt meleg és fájó részvétellel vonzza érzelmeinket a lelki életének vergődései közt megismert, egy kérlelhetetlen új világrend ellen hiába küzdő hős felé, másrészt minden fölösleges cziccomát lefejtven alakjáról, a tört árbocza tövében összezúzott hontalan iránt oly igaz pietást ébreszt bennünk, a melynek meg nem ingatható alapja az *örök emberi!*

Erős meggyőződéssel tartom dr. Szekfű Gyulát minden tekintetben méltónak arra, hogy Akadémiánk levelező tagja legyen.

Dr. Károlyi Árpád, r. t.

Hozzájárulnak:

Dr. Angyal Dávid, l. t.

Dr. Takáts Sándor, l. t.

A II. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

RENDES TAGNAK.

X.

Dr. FINÁ CZY ERNŐ tud. egyet. nyilv. rendes tanárt 1900-ban választotta a M. T. Akadémia levelező tagjának. Ez idő óta Fináczy állandóan a tudomány szolgálatában áll. Már 1902-ben közreboesájtja „A magyarországi közoktatás története Mária Terézia korában” című nagybecsű munkájának második kötetét 525 oldalnyi terjedelemben. E kötetben, széleskörű forrástanulmány alapján, megrajzolja az újkori paedagogiai fejlődés menetét és ennek átalakító munkáját magyar földön. A mű súlypontját a „Ratio Educationis”-ban szemléljük, melynek keletkezése, tartalma, rendszere és hatása széles mederben haladó fejtegetésekben, történeti alapon nyugvó tárgyalásban, széles látókörrel tanuskodó vonatkozásban, önálló felfogásban és világos előadásban áll előttünk. Nagy fáradsággal végzett levéltári búvárlatai segítségével a tárgyalat kor művelődési törekvéseinek mindegyikét megvilágítja és szemléletes képből állítja elénk az állam egységes paedagogiai munkáját, mint folytatását és kiegészítését az előbbi idők különleges felekezeti paedagogiai tevékenységének. Műve megalkotásában az eredeti forrásokból merít és pedig lelkiismeretesen; éppen ezért megbízható s nem elévülésre szánt munkát ad a kezünkbe. Ennek a szigorúan tudományos módszerrel megírt műnek a tartalma jó magyar nyelven és előkelő stílusban árad az olvasó lelkébe, melyet értékes és érdekes ismeretekkel gazdagít. Mindeme tulajdonságoknál fogva ez a mű tudományos irodalmunk legbecsesebb alkotásai közé tartozik. Fináczy 1906-ban „Az ókori nevelés története” című munkáját adta ki vezérfonalul az egyetemi előadásokhoz. (307. l.) Ez a mű nem tisztán a tudományt, hanem gyakorlati didaktikai célt is szolgál. De azért az sem compilatio, hanem önálló tudományos munka. Mert szerző a keleti népek, a görögök, rómaiak és zsidók nevelési rendszerét a kútfő jellegű források tartalmából hüvelykezi ki s önti szigorú kritikával és művészi kézzel abba a megnyerő formába, mely a mű becses tartalmát az olvasóval kétségkívül megkedvelteti. Fináczy mint a Magyar Paedagogiai Társaság elnöke is megtalálta a módját, hogyan tehet értékes szolgálatot a tudománynak. A társaság évenkénti közgyűlésén tartott elnöki megnyitóival az elméleti és gyakorlati paedagogia elsőrangú képviselőjeként mutatkozik be, midőn paedagogiai irodalmunk hiányait, az elméleti tanárképzést, a közoktatásügyi viszonyokat, a didaktika terén felmerült újabb törekvéseket, az iskola feladatát az erkölcsi nevelésben, a közoktatás nemzetközi kérdéseit és paedagogiai irodalmunk eredményeit magas színvonalon, nagy perspectivában, erősen fegyelmezett logikával, ép tudományos érzékkel és nemzetünk művelődése szükségleteinek átérzésével fej-

tegeti. Fináczy mint egyetemi tanár is határozottan a tudománynak él. Megkezdett nagy műveinek folytatásán dolgozik ernyedetlen szorgalommal, szigorú lelkiismeretességgel és teljes hivatottsággal. S e mellett mesteri gonddal nevel a tudomány művelésére utónemzedéket, melynek hivatása leszen az ő tiszteletreméltó példáját követni. Ennyi tudományos érdem és jeles tulajdonságok tudatában, valóban erkölcsi kötelességet teljesítünk, midőn *Fináczy Ernőt* a Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának B) osztályában megüresedett rendes tagsági helyre *rendes* tagnak ajánljuk.

Berzeviczy Albert, t. t.

Ballagi Aladar, r. t.

Békefi Remig, r. t.

A II. OSZTÁLYBA.

KÜLSŐ TAGNAK:

XI.

ERMAN ADOLF, a berlini egyetem ny. r. tanárát, egyszersmind a berlini kir. múzeumok egyiptológiai gyűjteményének igazgatóját a II. osztályba *külső* tagnak ajánljuk.

Erman az egyiptomi archaeologia és történettudomány legkiválóbb munkása; tudományos érdemeit messze hazájának határán túl is méltatják, úgy hogy *több külföldi akadémia* és számos tudós társaság *kültagjának* választotta.

Hazánk iránt is úgy munkáiban, mint akadémiai előadásiban rokonszenvét bebizonyította, a mennyiben akadémiai felolvasásaiban is több ízben meleg szavakkal ismertette múzeumaink gyűjteményeit.

E nagy tudós, mint kultag, Akadémiánknak csak dicsőre válnék.

Mahler Ede, l. t.

Nagy Géza, l. t.

XII.

HORN EMIL Párisban élő hazánkfiát van szerencsénk az Akadémia *külső* tagjává megválasztásra ajánlani.

Jeles atyja, a kiváló nemzetgazdasági tudós és száműzetéséből az országba visszatérve rövid időn át a kereskedelmi miniszterium államtitkárja, Magyarország politikai jogait és állását ismertette a külföld előtt. Fia pedig, ki atyjának bekövetkezett halála után visszatért Párisba s ott tanulmányait befejezte, a magyar történet és a magyar irodalom ismertetése körül szerez magának kiváló érdemeket, kinek műveit a francia Akadémia két ízben koszorúzta meg és a

kit mint író a francia kormány kitüntetett a becsületrend lovageresztjével.

Az irodalmi pályán korán kezdette meg működését. Közzétette a *La Grande Nation*-t (1870—71), melyhez a nagy államférfi és tudós, Jules Simon, egykor Franciaország miniszterelnöke, írt előszót.

Horn Emil jelentékeny működést fejt ki Párisban úgy a nemzetgazdasági, mint emberbaráti intézmények terén; irodalmi munkásságát pedig teljesen annak a czélnak szenteli a legnagyobb buzgósággal, odaadással és önzetlenséggel, hogy Franciaországban, hol Magyarországot még oly kevésbé és abban a kevésben is oly rossz szul ismerik, a magyar történelmet és irodalmat ismertesse.

Történelmi művei közül felemlítjük Szent Istvánt (Saint Etienne, roi Apostolique de Hongrie. III. kiadás). A francia Akadémiától megkoszorúzott Szent Erzsébetet (Sainte Elisabeth de Hongrie. II. kiadás). Az 1905. év őszén megjelent Rákóczit (François Rákóczi II. Prince de Transylvanie), melyet francia lapok és folyóiratok sok dicsérettel ismertettek. Sorel azt a legelismertebb szavakkal mutatta be az Intitutum, az erkölcsi és politikai tudományok Akadémiájában.

Újabb művei közül megemlítjük Szent Erzsébet socialis befolyásáról szóló ismertetését (*Influence sociale de Sainte Elisabeth de Hongrie*).

Különböző folyóiratokban megjelent tanulmányai közül a következők említendők fel:

Marie d'Anjou, roi de Hongrie. — Les Bénédictins en Hongrie. — Inauguration des Portes de fer. — Exposition de Kassa. — La femme en Hongrie. — A „Science et Religion“ című gyűjteményben, melyből eddig a különböző nemzeteknél a tudományos és vallásos téren felmerülő kérdésekről több száz füzet jelent meg *Le christianisme en Hongrie* és *Organisation religieuse de la Hongrie* cím alatt tett közzé tanulmányokat.

A magyar legendákból és regékből a magyar költők után vagy saját kutatásai alapján egész sorozatot közölt, melyekből a következők említhetők fel: Szent László sirja. — Kőszeg ostroma. — Doboz. — Szilágyi Erzsébet. — A nemzeti zászló. — Bosnyák Zsófi. — Isten kardja. — Szent László. — Szent István. — Tihanyi visszhang. — Lehel kürtje. — Kupa. — Buda. — Mindezek és még itt fel nem sorolt egyéb legendák külön kötetben is meg fognak jelenni.

A magyar irodalom ismertetésének terén is bámulatos tevékenységet fejtett és fejt ki. Jókairól írt tanulmányát Boissier G. méltatta előszóra és a francia Akadémia megkoszorúzta. Mikszáth Kálmán, Rákosi Viktor, Tárcaiz G. műveiből többet ültetett át francziába. (*Le parapluie de Saint Pierre*; *Les trois brigands*; *Rivalité*.) Magyarországra, a magyar irodalomra vonatkozó számos czikket közöl a legelőkelőbb francia lapokban és folyóiratokban, ismerteti a magyar

írók munkásságát és műveiket, melyek tanulságot tesznek arról, hogy Magyarország is komoly és alapos tevékenységgel veszi ki részét a művelődés és tudomány előbbrevitelének nagy és terhes munkájából.

Horn Emilnek valóban kiváló szolgálatai érdemesek arra, hogy a M. Tud. Akadémia külső tagjává megválasztásával nyújtsa neki az elismerést.

Br. Forster Gyula, t. t.

Dr. Békefi Remig, r. t.

Fejérpataky László, r. t.

A III. OSZTÁLYBA.

TISZTELETI TAGNAK:

XIII.

GALGÓCZY KÁROLY levelező tagot, ki 1858 óta tagja az Akadémiának, *tiszteleti* tagságra ajánljuk.

Közel 70 éve, hogy Galgóczy Károly a mezőgazdaság terén hasznos és általánosan elismert tevékenységet fejt ki, hiszen 1845-ben jelent meg első munkája a „Népszerű gazdasági földművelés“ s ezt követte a becses munkák egész sora, melyek a mezőgazdaság különböző fontos kérdéseivel, így a kertészettel, a szarvasmarhatenyésztéssel, a befásítással, az alföldi aszályllyal, a munkáskérdéssel, a telepítéssel, a szőlőműveléssel stb. stb.-vel foglalkoznak, tehát oly kérdéseket fejtegetnek, a melyek Magyarországra nézve nagyfontosságúak. Mint Pest-Pilis-Solt-Kún megye, Nagy-Kőrös, a Galgóczy-család és a Gazdasági Egyesületek monographusa pedig általános érdekű adalékokkal gyarapította történelmi irodalmunkat. Életének javarészt a M. Tud. Akadémiának, az Orsz. Gazd. Egyesületnek, a közügyeknek és az irodalomnak szentelte. Az Akadémiának félszázadnál hosszabb idő óta (lev. taggá vál. 1858. decz. 15.) mindig buzgó tagja volt, a ki még most is, aggkora daczára, alig marad el üléseiről és újabban alapítvánnyal is hozzájárult ahhoz, hogy az Akadémia működését támogassa. Mindezekkel elérte azt, a mit az Akadémia alapszabályai a tiszteleti tagtól megkívánnak, hogy ugyanis az Akadémia „disze és java öregbedésére“ váljék.

Ezek után Galgóczy Károly levelező tagot, a tiszteleti tagságra legmelegebben ajánljuk.

Dr. Klein Gyula, r. t.

Dr. Mágocsy-Dietz Sándor, r. t.

A III. OSZTÁLY A) ALOSZTÁLYÁBA.

RENDES TAGNAK:

XIV.

FARKAS GYULA levelező tagot *rendes* tagnak ajánljuk.

Farkas Gyula Akadémiánkba való megválasztása óta is mélyreható vizsgálatokkal gazdagította irodalmunkat. Dolgozatai közül a következőket emeljük ki:

1. *A gáz-diffusio Kirchhoff-féle egyenleteinek reductiója.* Math. és Természett. Ért. XVI. és Math. und Naturw. Berichte aus Ungarn. XVI.

Két gáz-diffúziójának differentialis egyenleteit általánosabb feltételek alatt állítja itt elő, mint azelőtt Kirchhoff.

2. *A Fourier-féle mechanikai elv alkalmazásának algebrai alapja.* Math. és Természett. Ért. XVI. és Math. und Naturw. Berichte aus Ungarn. XVI.

Az alaptétel difinitiójából való egyszerűsített levezetése ez amaz elvnek, mely Fouriertől ered.

3. *Pótlások a vector-tanhoz és az elektromágnesség tanához.* Math. és Természett. Ért. XVI. és Math. und Naturw. Berichte aus Ungarn. XVI.

A Maxwell-féle phaenomenológiának oly kiterjesztését adja e dolgozat, a melyből a magneto-optikai jelenségek, a Hall-féle fényjelenség s az optikai activitás is kiadódnak, az elektromosság és mágnesség egyéb jelenségei mellett.

4. *Vector-tan és az egyszerű inaequatiók tana.* Az Erdélyi Múzeumegylet kiadásában. 1900.

A vectorok analysisének ez a munka hozta az első rendszeres és szigorú tárgyalását; a függelékében az egyenlőtlenségek tanának teljesen eredeti megalapítását és kiépítését adja.

5. *Általános mechanikai elvek az aether számára.* Math. és Természett. Ért. XVI. Archives Néerlandaises (Soc. Holl. des Sciences) és Livre Jubilaire dédié à H. A. Lorentz.

E dolgozat oly mechanikai kényszereket határoz meg, a melyek mint az aether és a ponderabilis anyag vonatkozásaira is alkalmazott korlátozások, az addig ismerteknél, bővebb lehetőséget nyitnak az elektromágneses jelenségek és egyben a fényjelenségek mechanikai magyarázatának.

6. *Beiträge zu den Grundlagen der analytischen Mechanik.* Journal für reine und angewandte Mathematik. Bd. 131.

E mélyreható dolgozat a tömegpontok mechanikáját részletes definitiók alapján fejti ki, az egyszerű kényszerek minden eshetőségének a számbavételével. Fontosak a kényszer hirtelen megváltozására, valamint a surlódásos mozgások tárgyalására vonatkozó kény-

szerrelatiók eredeti fogalmazásai: különösen figyelemreméltó ama deformatiók behozatala, a melyeket sima felületen mozgó tömegpontok a rájuk ható szabad erők nyomása következtében a felületen létesítenek és a melyek folytán a surlódás előáll.

7 *Alapvetés az elektromosság és mágnesség folytonossági elméletéhez.* Math. és Természett. Ért. XXVII és XXIX. (Két közlemény.)

Az első közleményben és a második első részében, az elektromos és mágnesi tünemények elektrokinetikai elméletét nagy vonásokban, a relativitás elvén állva, egyenesen a folytonos térbetöltés fictiójából fejti ki. A második közlemény utolsó lapjain, a relativitást a mechanikára alkalmazva, a virtualis munka törvényét és a merev, az ideális folyékony, valamint az ideális rugalmas szilárd testek definitióját adja meg.

Ez értekezés idegen nyelven még nem jelent meg és szerző jelenleg munkája részletesebb idegen nyelvű kidolgozásával foglalkozik.

Mindent összefoglalva, Farkas Gyula lev. tag irodalmi munkásságával, mint igazi természetbölcész, a hazai tudományosságot gyarapította és annak fényét úgy bel-, mint külföldön emelte; ajánljuk a Tekintetes Akadémiának rendes taggá való megválasztását.

Br. Eötvös Lóránt, r. t.

Fröhlich Izidor, r. t.

Réthy Mór, r. t.

XV.

KÜRSCHÁK JÓZSEF dr. levelező tagot, műegyetemi nyilvános rendes tanárt, a magyar kir. József-műegyetem egyetemes és vegyész-mérnöki szakosztályának volt dekányját, az amsterdami *Nederlansch* *Wiskundig Genotschap* tiszteleti tagját, a III. osztály A) alosztályába *rendes* tagnak ajánljuk. Kürschák József ama ritka kutatóknak egyike, a kik sokoldalúságot mélységgel, szerencsés inventiót tudományos alapossággal, éles kritikai tehetséget nagy eredményeket érlelő szívvárossággal egyesítenek magukban. A geometria axiomatikus alapvetésére, az invariánsok elméletére, az algebrára és különösen az értékelt számtestekre vonatkozó kutatásai az idevágó matematikai disciplinákat fejlesztették és nevét a matematikus világban ismertté és tiszteltté tették. E széleskörű és mélyhatású kutató működése mellett különös elismeréssel emeljük ki az „*Encyclopédie des Sciences Mathématiques Pures et Appliquées*“ című nagy matematikai encyclopaedia keretében megjelent azt a két terjedelmes füzetet (Tome I vol. 2 fascicules 2 et 3), melyet J. Hadamard nagyhirű francia matematikussal együtt megírt s a melyben a számtestek általános elméletére és az algebrai sokaságok elméletére vonatkozó teljes iro-

dalomnak egységes összefoglalásával a nemzetközi matematikus közönséggel együtt, különösen bennünket kötelezett nagy hála, mert e füzetekben a magyar kutatásokat az algebra terén, különösen König Gyula vizsgálódásait kellő megvilágításban mutatta be a világnak.

Kürschák József Akadémiánknak 1896 óta levelező tagja és most midőn König Gyulának, a tanítójának és mesterének, elhunytával egyik rendes tagsági hely megüresedett, ennek betöltésére Kürscháknál méltóbbat, önzetlen tudományoszeretben, tudományos sikerekben és érdemekben gazdagabb matematikust alig találhatnánk. Éppen ezért őt ajánljuk mély tisztelettel a III. osztály A) alosztályában megüresedett egyik rendes tagsági helyre.

Irodalmi műveinek lajstroma a következő:

1. A körbe beírt és a kör körül írt sokszögekről. *Mathematikai és Természettudományi Értesítő*, 6. köt. — Über die in den Kreis und die um den Kreis beschriebenen Vielecke. *Mathematische und Naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn*, Bd. 6 és *Mathematische Annalen*, Bd. 29. — 2. A kettős integrálok variálásánál fellépő másodrendű parciális differenciálegyenletekről. *Math. Természett. Ért.* 7. — Über die partiellen Differentialgleichungen zweiter Ordnung bei der Variation der doppelten Integrale. *Math. und Naturw. Berichte*, Bd. 7. — Über partielle Differentialgleichungen zweiter Ordnung mit gleichen Charakteristiken. *Math. Annalen*, Bd. 37. — 3. A variációszámítás parciális differenciálegyenleteinek egy különös osztályáról. *Math. és Természett. Ért.* 8. köt. — Über eine besondere Classe der partiellen Differentialgleichungen des Variationscalculus. *Math. und Naturw. Berichte*, 8. — 4. Über die partielle Differentialgleichung des Problems $\delta \int \int v(p, q) dx dy = 0$. *Mathematische Annalen*, Bd. 44. — 5. A másodrendű parciális differenciálegyenletek egy osztályáról. *Math. és Természett. Ért.* 15. köt. — Über eine Classe der partiellen Differentialgleichungen zweiter Ordnung. *Math. und Naturw. Berichte*, Bd. 14. — 6. Hunyady Jenő egyik determináns tételéről. *Math. és Physikai Lapok*, 4. köt. — 7. A szabályos tizenkétszögről. *Math. és Phys. Lapok*, 7. köt. — Über das regelmässige Zwölfeck. *Math. und Naturw. Berichte*, Bd. 15. — 8. A ciklikus determinánsok elméletéhez. *Math. és Phys. Lapok* 7. — 9. A hatványsorok elméletéhez. *Math. és Phys. Lapok*, 8. — 10. Das Streckenabtragen. *Math. Annalen*, Bd. 55. — 11. A variációszámítás parciális differenciálegyenleteinek transzformációjáról. *Math. és Természett. Ért.* 17. köt. — Über die Transformation der partiellen Differentialgleichungen der Variationsrechnung. *Math. Annalen*, Bd. 56. — 12. Über symmetrische Matrices. *Math. Annalen*, 58. — 13. Über eine charakteristische Eigenschaft der Differentialgleichungen der Variationsrechnung. *Math. Annalen*, Bd. 60. — 14. A komplex számok ábrázolásának egy elemi geometriai alkalmazásáról. *Math. és Phys. Lapok*, 12. köt. — 15. Az indu-

kált lineár helyettesítések determinánsának rangjáról. Math. és Természett. Ért. 18. köt. — Über den Rang der Determinante der induzierten linearen Substitutionen. Math. und Naturw. Berichte, Bd. 18. — Formák legnagyobb közös osztójáról. Math. Fiz. Lapok, 12. — Über den grössten gemeinsamen Teiler zweier Formen. Math. Annalen, Bd. 60. — 17. Zur Theorie der Monge-Ampèreschen Differentialgleichungen. Math. Annalen, Bd. 61. — 18. Az általánosított kinetikai potenciál létezésének föltételei. Math. Term. Ért. 23. köt. — Die Existenzbedingungen des verallgemeinerten Kinetischen Potentials. Math. Annalen, Bd. 62. — 19. Propriétés générales des corps et des variétés algébriques. Par J. Hadamard (Paris) et J. Kürschák (Budapest). Encyclopédie des sciences mathématiques, tome I (2 volume). — 20. Über die Lionvillesche Identität. Archiv der Mathematik, III. Reihe, Bd. 18. — 21. Az abszolút érték fogalmának általánosítása. Math. és Természett. Ért. 30. köt. — Über Limesbildung und allgemeine Körpertheorie. International Congress of Mathematicians, Cambridge, 1912 és Journal für reine und ang. Mathematik, Bd. 142.

Ezenkívül több referatum a Matematikai és Fizikai Lapokban.

Rados Gusztáv, r. t.

Br. Eötvös Loránt, r. t.

Fejér Lipót, l. t.

XVI.

Dr. BEKE MANÓT, a budapesti tudományegyetemen a matematika ny. rendes tanárát *levelező* tagnak ajánljuk.

Beke Manó értékes önálló kutató tevékenységével, valamint a matematikai ismeretek terjesztésének szánt jeles tan- és kézikönyveivel, nemkülönben a matematikai oktatás fejlesztésére irányuló sikeres törekvéseivel — meggyőződésünk szerint — bőven rászolgált arra az elismerésre, melyet Akadémiánk neki azzal adhat, hogy tagjainak sorába felveszi. Számos értekezése közül különösen kiemeljük azokat, a melyek a linear differentialegyenletekre vonatkoznak, a mely egyenletek elméletében Bekének az irreducibilitási vizsgálódásaiból folyó eredményei immár classikusokká váltak. Külön említjük még „Differenciál- és Integrálszámítás“ című nagy kézikönyvét, melyet a vallás- és közoktatásügyi minisztérium megbízásából megírt és a melynek megjelent első kötete már magában is tanúságot tesz arról, hogy e nagy szorgalommal és széles irodalmi ismeretek alapján írt munkának megjelenése matematikai szakirodalmunk öröndetes meggazdagodását jelenti. A második kötet most van sajtó alatt.

Irodalmi művei a következők:

Számos tankönyvét és vezérkönyvét, továbbá a Természettudományi Közlönyben, a Tanáregyesület Közlönyében, a Magyar Paeda-

gogiában stb. között ismeretterjesztő cikkeit itt nem sorolva fel, matematikai értekezéseinek lajstroma:

1. A legkisebb működés elve a Gauss-féle görbület-elmélet alapján. *Math. és Természettud. Ért.* 1884. — 2. Über die kleinste Wirkung etc. *Math. und Naturw. Berichte*, 1885. — 3. A hypercomplex számok elméletéről. *Math. és Fizikai Lapok*, 1892. — 4. A ferdén szimmetrikus helyettesítések elméletéhez. *M. Ph. L.* 1892. — 5. Egy determinans-tétel (mint feladatmegoldás). *M. Ph. L.* 1893. — 6. A biquadratikus egyenletek megoldásához. *M. Ph. Lapok*, 1894. — 7. Az adjungált helyettesítések alkalmazása az adjungált differenciálegyenleteknél. *M. Ph. L.* 1894. — 8. Über die Irreducibilität der homogenen linearen Differentialgleichungen. *Math. Annalen*, 1894. — 9. Über die symmetrischen Functionen in der Theorie der homogenen linearen Differentialgleichungen. *Math. Ann.* 1894. — 10. Egy tétel a homogen lineár differenciálegyenletek algebrai intergráljairól. *M. Ph. L.* 1895. — 11. A görbület csoportelméleti meghatározása (mint feladatmegoldás). *M. Ph. L.* 1895. — 12. Über die allgemeine Differentialresolvente der hom. lin. Differentialgleichungen. *Math. Ann.* 1895. — 13. A casus irreducibilis a harmadfokú egyenleteknél. *M. Ph. L.* 1895. — 14. Ein Betrag zur Theorie, der rationalen Functionen. *M. Ann.* 1896. — 15. Zur Gruppentheorie der hom. lin. Differentialgleichungen. *Math. Ann.* 1897. — 16. Über die Einfachkeit der alternierenden Gruppe. *Math. Ann.* 1897. — 17. Az alternáló csoport egyszerűsége. *M. Ph. L.* 1898. — 18. Egy elemi geom. tétel. *M. Ph. L.* 1898. — 19. A hom. lin. diff. egyenlet alapegyenleteiről. *M. Ph. L.* 1898. — 20. Über die Fundamentalgleichungen der hom. lin. Diffgl. *Math. und Naturw. Berichte*, 1898. — 21. Adalék a kapcsolástanhoz. *M. Ph. L.* 1899. — 22. A hom. lin. diff. egyenlet resolvenseinek alapegyenleteiről. *Math. és Természettud. Ért.* 1898. — 23. A tiszta analysis és a math. phys. kapcsolata (fordítás). *M. Ph. Lapok*, 1899. — 24. Az analitikai függvények általános elméletének újabb fejlődéséről (ford.). *M. Ph. L.* 1900. — 25. A gamma-függvény egyik tulajdonsága. *M. Ph. L.* 1900. — 26. A lineár differenciálegyenletrendszer egyik resolvense. *M. Ph. L.* 1901. — 27. Differenciálalakok interpolációja. *M. Ph. L.* 1901. — 28. Az állandó együtthatókkal bíró lineár differenciálegyenletek elméletéhez. *M. Ph. L.* 1901. — 29. Egy középérték. *M. Ph. L.* 1902. — 30. A Taylor-sor maradéktagja. *M. Ph. L.* 1902. — 31. A Bolyai-féle trigonometria. *M. Ph. L.* 1903. — 32. Egy függvényrelatio. *M. Ph. L.* 1903. — 33. A lineár differenciálegyenlet alapegyenletéről. *M. Ph. L.* 1905. — 34. Halmazok aequivalentiája. *M. Ph. L.* 1905. — 35. A gamma-függvény elméletéhez. *M. Ph. L.* 1906. — 36. A Cauchy-féle integráltétel. *Math. Ph. Lapok*, 1906. — 37. A kapcsolástanhoz. *M. Ph. L.* 1906. — 38. Egy tétel a hatványsorok maradéktagjára vonatkozólag. *M. Ph. L.* 1907. — 39. A kör-tanhoz. *M. Ph. L.* 1907. — 40. A geodetikus vonalak elméletéhez

M. Ph. L. 1908. — 41. Bevezetés a differential- és integrálszámításba. A Népszerű Főiskolai Tanfolyam könyvtárában. Franklin, 1908. (211 lap.) — 42. Differential- és integrálszámítás. A vallás- és közoktatásügyi minisztérium megbízásából. Franklin, 1910. I. kötet. (539 lap. — A II. kötet sajtó alatt.)

Rados Gusztáv r. t.

Kürschák József l. t.

Fejer Lipót, l. t.

A III. OSZTÁLY B) ALOSZTÁLYÁBA

LEVELEZŐ TAGNAK :

XVII.

Dr. SCHAFFER KÁROLYT, a budapesti kir. m. tud. egyetemen a középponti idegrendszer ép- és kórszövettanának nyilv. rendkívüli tanárát, természettudományi író, *levelező* tagul ajánljuk.

Dr. Schaffer Károly született 1864-ben, tehát jelenleg 50 éves és már 1887 óta vagyis 27 éve áll mint önálló kutató és író a természettudományok szolgálatában. Összes tanulmányait Budapesten végezte. Orvosdoktor lett a budapesti egyetemen 1888-ban. Tanársegéd volt az elmekórtani klinikán Laufenaucr prof. oldalán 1889—1895-ig. Egyetemi magántanár lett 1893-ban az idegkór- és gyógytanból. 1899-ben czimz. egyetemi rendkívüli tanár lett; 1901-ben venia legendijét kiterjesztették a középponti idegrendszer anatómiájára. 1910-ben a szegényházi kórház főorvosa, ugyanazon évben igazgató-főorvosa lett. 1912. áprilisban a középponti idegrendszer ép- és kórszövettanának egyetemi nyilv. rk. tanárává neveztetett ki s mint ilyen az egyetemi agyszövet-tani intézet igazgatója. 1912-ben az interakadémiai Brain-Comission tagjává lett és intézete az interakadémiai agykutatási intézet czimét kapta. 1901-ben a budapesti kir. orvosegyetel Balassa-pályadíját nyerte el az idegrendszer finomabb szerkezetéről szóló munkájával. Igazgató választmányi tagja a Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület magyar osztályának.

Önálló tudományos munkáit a következő jegyzékben soroljuk fel:

1. Adatok a lyssa kórszövettanához. Orvosi Hetilap, 1887. —
2. Újabb adatok a veszettség kórodai és kórszövet-tani képéhez. Orvosi Hetilap (francziául: Annales de l'Institut Pasteur 1889). —
3. Pathologie und patholog. Anatomie der Lyssa. Ziegler's Beiträge VII. köt. —
4. Az idegrendszer szöveti elváltozásai a veszettségnél. Akadémiai Értekezések, XIX. köt. —
5. Az emberi veszettség egy atypikus esetéről. Orvosi Hetilap, 1890 és Annales de l'Inst. Pasteur, 1890.

(E dolgozatokban meghatározza a veszettség kórszövetтанát, megadja a veszettség vírusának elterjedésére az anatómiai alapot és a veszettség klinikai képét kibővíti.) — 6. Az alcoholos hűdés középonti eredésének kérdéséről. Orvosi Hetilap, 1888 és Neurol. Zentralblatt, 1889. — 7. A chloralamid áomhozó hatásáról. Orvosi Hetilap. 1899 és Zentralblatt für Nervenheilkunde. XII. — 8. Casuistikus közlemények. Orvosi Hetilap, 1890. — 9. Über einen Fall von Poliomyelencephalitis chr. Zentralblatt für Nervenheilkunde, 1890. — 10. Über das Henle—Pick'sche abnorme Faserbündel. Neurolog. Zentralblatt, 1890. — 11. Adatok a másodlagos és foltos elfajulás tanához. Akadémiai Értesítő, 1890. IX. és Virchow-Archiv 122. köt. — 12. A hysteriások villamos viszonyairól. Orvosi Hetilap, 1891 és Deutsch. Arch. f. klinische Medizin. 1891. — 13. Über die Veränderungen der Ganglienzellen des Rückenmarks. Neurolog. Zentralblatt, 1891. — 14. Über Hydromyelia und Syringomyelia (Dr. Preisz Hugóval közösen). Arch. für. Psychiatrie, XXIII. — 15. Adatok a gerinczvelő összehasonlító rostozatához. Magy. Orvosi Arch. 1891 és Arch. f. mikrosk. Ann. XXXVIII. — 16. Reconstruction mittels Zeichnung. Arch. f. wissenschaftl. Mikroskopie, 1891. — 17. Az ideg- és elmebetegségek terapiája. Gyógyászat Kézikönyve. — 18. Adatok az Ammonszarv szövetтанához. Akadémiai Értesítő, X. és Arch. f. mikrosk. Anat. XXXIX. (E dolgozatában számos új adatot közöl, a melyet később Ramón y Cajal is beigazolt és a melyben az Ammonszarv atypusosnak látszó szerkezetét a typusos kéregre vezeti vissza.) — 19. Az idegsejtek elváltozásáról idült ólom-, arsén- és antimonmérgezéseknél. Magy. Orv. Arch. II. évf. és Ungar. Arch. f. Medizin II. — 20. Ált. idegkörtani diagnostika. Klinikai Diagnost. Kézik. — 21. Ált. elmekörtani diagnostika. Ugyanott. — 22. A suggestio behatása a hypnosis alatti reflexjelenségekre. Akadémiai Értesítő, XI. — 23. Látóhártyareflexek a hypnosis alatt. Orvosi Hetilap, 1893 és Neurolog. Zentralbl. 1893. — 24. Az intrahypnotikus reflexcontracturák morphológiája és a suggestio behatása ezekre. Akad. Értekez. XXIII. 1894. De la morphologie des contractures intrahypnotiques etc. Iconographie de la Salpêtrière, 1895. — 25. Suggestion u. Reflex. — Eine kritisch-experimentelle Studie über die Reflexphaenomene des Hypnotismus. Gustav Fischer Jena, 1895. Hat photograp. táblával. (22—25-ig oly dolgozatok, melyek a mély hipnosisban levő egyéneken érzékszervi ingerekre előálló reflextünetmények tanulmányozását tartalmazzák. Schaffer először alkalmazta ezekre a suggestio és törvényszerűnek látszó jelenségekre akadt, melyeknek a magyarázatát a kp. idegrendszer szerkezetével adni igyekszik.) — 26. A másodlagos elfajulás időbeli sorrendje a gerinczvelő egyes pályáiban. Magy. Orv. Arch. 1895 és Neurol. Zentralblatt. 1895. — 27. Beitrag zur Histologie der sekund. Degeneration. Archiv für mikroskop. Anat. XLIII. (26- és 27-ben kimutatja először azt a tényt, hogy az ideg-

rendszer különböző hosszú pályái különböző gyorsasággal fajulnak el és ezen eredményekből kimutatja, hogy a velőképződés és a velőszétesés párhuzamos folyamatok). — 28. Az idegsejtek tengelyfonalának és protoplazmás nyulványainak szerkezetéről a Nissl-féle festés alapján. Közlem. az összehas. élet- és kórtan köréből. 1894 és Neurol. Zentralblatt, 1894. (Először mutatja ki, hogy a Nissl-féle chromatikus rögök csakis a protoplazmás nyulványokban vannak; a tengelyfonál achromatikus nyujtvány.) — 29. A hypnotismus élettani, gyógytani és törvényszéki szempontból. Dobrowszky és Franke. Budapest, 1895. (Rövid, első magyar vezérfonal.) — 30. Az agykimerülésről és ennek a terj. hűdéses elmezavarhoz való viszonyáról. Klin. Füzetek és Pest. Med. Chir. Presse, 1896. — 31. Über cerebrale Muskelatrophie. Pest. Med. Chir. Presse, 1896. — 32. Adatok az agykéreg finomabb szerkezetéről, stb. Dolgozatok a Szfv. Erzsébet-szegényház elme-, idegbeteg-osztályáról és szövettani dolgozójából 1897 és Arch. für mikrosk. Anat. 1897. — 33. A mozgató neuronok biológiai corollariumai. Ugyanott, 1897. — 34. Zur Lehre der cerebralen Muskelatrophie nebst Beitrag zur Trophik der Neuronen. Monatschrift für Psych. und Neur. 1897. (Kimutatja, hogy a cenztrál-mozgató neuron heveny és megbetegedése a perifér-mozgató neuron eredő sejtjében szöveti megváltozást okoz, tehát a kontakt-neuron megéri az elsőleges bántalmazott neuron baját.) — 35. Az inanitio okozta idegsejtelváltozásokról. Közlem. az összehas. élet- és kórtan köréből és Neurol. Zentralbl. 1897. — 36. A középponti idegrendszer finomabb szerkezetéről a legújabb kutatások alapján. Közlemények stb. 1897. (Úgy idegen, mint saját vizsgálatokon alapuló és a Balassa-díjjal jutalmazott összefoglaló munka.) — 37. Az emberi látóidegek kereszteződéséről. Orvosi Hetilap, 1897. — 38. A tabeses izomsorvadás eredetéről. Magy. Orv. Arch. 1896 és Revue neurologique, 1896. — 39. Das Verhalten der Spinalganglienzellen bei Tabes auf Grund Nissls Färbung. Neurol. Zentralbl. 1898. — 40. Beitrag zum Faser-verlauf des Hinterwurzelns im Cervicalmarke des Menschen. Neurol. Zentralbl. 1898. — 41. Zur Histotechnik ganz beginnender Strangdegenerationen. Neurol. Zentralbl. 1898. — 42. Bemerkungen zu Karl Petréns Aufsatz. Neurol. Zentralbl. 1899. — 43. Über Faser-verlauf einzelner Lumbal- und Sacralwurzelns im Hinterstrang. Monatsschrift für Psych. und Neur. 1899. — 44. A tabeses elfajulás localisatiójáról és lényegéről. Orv. Hetilap, 1898. — 45. Beiträge zur Histopathogenese der tabischen Hinterstrangdegeneration. Deutsche Zeitschrift für Nervenheilkunde, 1898. — 46. Anatomisch-klinische Vorträge aus dem Gebiete der Nervenpathologie. Über Tabes und Paralyse. Gustav Fischer Jena, 1901. 5 photogr. táblamelléklettel. (32—46-ig terjedő munkálatok részben a gerinczvelő hátsó köteleinek normál anatómiájához, részben ezzel összefüggésben a tabes gerinczvelő elváltozásához szolgáltatnak adatokat, mely vizsgálatok összefoglalása a 46. sz.

önálló német munkában található.) — 47. A terjedő hűdéses elmezavarnál mutatkozó kéregsvadásról és ennek a Flechsig-féle társító-góczokhoz való viszonyáról. *Magy. Orv. Arch.* 1902 és *Neurol. Zentralblatt*, 1902. — 48. Beitrag zur Localisation der zerebralen Hemianaesthesie. *Neurol. Zentralbl.* 1902. — 49. Über Markfasergehalt eines normalen und eines paralytischen Gehirns. *Neurol. Zentralbl.* 1903. — 50. A paralysis progressiva kórtana. *Orvosi Hetilap*, 1903. — 51. A tabes dorsalis folyamán mutatkozó vizeleti rendellenességekről. *Bp. Orvosi Ujság.* 1903. — 52. Ein Fall von ausgedehnter Meningitis syphilitica. *Neurol. Zentralbl.* 1904. — 53. A neuron-tan histologiai és pathologiai szempontból. *Budapesti Orvosi Ujság*, 1914. — 54. Az epilepsia és a beszámíthatóság. *Budapesti Orvosi Ujság*, 1903. — 55. Megjegyzések az elfajulásról törvényszéki szempontból. *Budapesti Orvosi Ujság*, 1905. — 56. Az indulatok (affectusok) törvényszéki elmekórtani jelentőségéről. *Budapesti Orvosi Ujság*, 1905. — 57. Az alcoholismus kriminogen jelentőségéről. *Budapesti Orvosi Ujság*, 1907. (54—57-ig a törvényszéki elmekórtan körébe tartozó munkák, melyek közül az 56-ik az affectusok patho-physiologiai elemzését tartalmazza.) — 58. Über einen Fall von Tay-Sachs'scher amaurotischer Idiotie mit Befundl. *Wiener Klin. Rundschau*, 1902. — 59. Zur Pathogenese der Tay-Sachs'schen amaurotischen Idiotie. *Neurol. Zentralblatt*, 1905. — 60. Zur Pathohistologie der Sachs'schen amaurotischen Idiotie-Verhandl. der Wanderversamml. Südwestdeutscher Nervenärzte, 1905 — 61. Weitere Beiträge zur patholog. Histologie der familiären amaurotischen Idiotie. *Journal für Psychol. u. Neurologie*, 1905. — 62. Beiträge zur Nosographie und Histopathologie der amaurotisch-paralytischen Idiotieformen. *Arch. f. Psych.* 42. köt. — 63. Über die Pathohistologie eines neueren (VIII.) Falles von Sachs'scher familiär-amaurotischer Idiotie mit einem Ausblick auf das Wesen der s. g. Neurofibrillen. *Journ. für Psych. und Neurol.* 1907. — 64. In eigener Sache. *Ibidem*, 1908. — 65. A családi vakságos idiotaságról klinikai és kórszövettani szempontból. *Poliklinikai Jubileumi Dolgozatok*, 1908. Ugyanaz németül: Über die Anatomie und Klinik der Tay-Sachs'schen amaurotisch-familiären Idiotie mit Rücksicht auf verwandte Formen. *Zeitschrift für die Erforschung und Behandlung des jugendlichen Schwachsinn*, 1909. — 66. Zur normalen u. pathologischen Fibrillenbau der Kleinhirnrinde. *Hirnpatholog. Beiträge.* J. Springer. Berl. 1913. — 67. Zur anatomischen Wesensbestimmung der Heredodegeneration. *Ibidem*, 1913. (59—67-ig oly dolgozatok, melyek a családi idegbántalmak kórszövettani lényegével foglalkoznak. Sch. ezekben mint első egy sajátos és jellegzetes kórszövettani elváltozást, a dendritek cystás elfajulását írja le és mint alapvető bántalmat a hyaloplasmának elsődleges túltengését állítja fel. A családi idegbántalmak a protoplasma veleszületett életképtelenségén alapulnak és kórszövettani szempontból elsődlegeselfajulást képviselnek,

mely az idegrendszernek elektív bántalma. Schaffer utóbbinak meghatározását adja.) — 68. Anatomisch-klin. Beiträge zur Lehre des zerebralen Sensibilitätsstörungen. Neurolog. Zentralblatt, 1905. — 69. Beitrag zur Lehre der zerebralen Schmerzen. Arch. für Psych. 44. — 70. Über doppelseitige Erweichung des Gyr. supramarginalis. Monatschrift für Psych. und Neurolog. Zentralblatt, 1910. (68—70-ig terjedő dolgozatok az agyi sensibilitással foglalkoznak; Schaffer megkülönböztet tisztán sensorialis érző zavart az itéletes érző zavartól; a gyrus supramarginalis sértése utóbbi zavarokat okozza.) — 71. Az emberi idegsejtek ú. n. fibrillos szerkezetéről ép viszonyok közt. Orvosi Hetilap, 1905. és Revue Neurolog. — 72. Über Fibrillenbilder der progress. Paralyse. Neurolog. Zentralblatt, 1906. — 73. Über ein abnormes Bündel des menschlichen Rhombenzephalon. Neurolog. Zentralblatt, 1907. — 74. Otogen agytályog esete. Budapesti Orvosi Ujság és Neurolog. Zentralblatt, 1907. — 75. Zur Technik der hypnotischen Behandlung. Zeitschrift für Psychotherapie, 1909. — 76. Über Fibrillenbilder tabischer Spinalganglienzellen. Zeitschrift f. d. gesamte Neurolog. und Psych. 1910. — 77. Beitr. z. Frage d. Pseudoparalysis syphilitica. Ibidem, 1910. — 78. Pseudoparalyse, verursacht durch einseitigen corticalen Herd. Ibidem, 1911. — 79. Hirnpathologische Beiträge. Ibidem, 1912. — 80. Tabes dorsalis. Czikkely a „Handbuch der Neurologie“-ban; Springer kiadása. Berlin, 1911. (9 iv.) — 81. Lyssa. Ibidem. — 82. A középponti látópályák anatómiájáról. Orvosi Hetilap, 1912. — 83. A sokgócú keményedés kórképéről és kezeléséről. Orvosképzés, 1911. — 84. A tabes a mindennapi gyakorlatban. Orvosképzés, 1912. — 85. A hűdésez elmezavar kórtanának néhány gyakorlati kérdéséről. Orvosképzés, 1913. — 86. Sur les effets histopathologiques de la Radicotomie de Foerster dans un cas d'hémiplégie. Le Névraxe, 1913. — 87. Az agyvelő mozgató működéséről. Magyar Orvosi Archivum, 1913. — 88. Az agyvelő kutatásának célja és irányai. Természettudom. Közöny, 1914. XLVI.

Tanítványainak dolgozatai.

Sarbó Arthur dr.: 1. Analgesie des Ulnarisstammes etc. Neurolog. Zentralblatt, 1906. — 2. *Sarbó Arthur dr.* és *Vidéky Richard dr.*: Neuere Daten zur Analgesie des Ulnarisstammes. Pester Med.-Chir. Presse, 1897. — 3. Beitrag zur Symptomatologie und path. Hist. der annyotr. Lateralskl. Deutsche Zeitschr. für Nervenheilkunde, XV. 1901. — 4. Ein neuer Beitrag zur path. anat. der amyotr. Lateralskl. Neurol. Zentralblatt, 1912.

Epstein László dr.: Az agykéreg velős rostjainak sorvadásáról tabes és paralyisnél. Magyar. Orv. Arch. VIII. évf. és Monatschrift für Psych. 1898.

Bálint Rezső dr.: 1. Adatok a cerebr. hemiplegia utáni izomsorvadás pathogeniséhez. Magy. Orv. Arch. V. évf. — 2. Adatok a

hemiplegiás izomsorvadás tanához. *Magy. Orv. Arch.* VI. — 3. A tabes dorsalis complicatioiról. *Klinikai Füzetek*, 1898. — 4. Az agyvelő fejlődési rendellenességének egy esetéről. *Orvosi Hetilap*, 1898 és *Arch. für Psychiatrie*, 32. köt. — 5. A térdreflexek viselkedéséről magas haránt myelitiseknél. (Közl. az 1. sz. belklinikai és Schaffer agybonczani labor.-ból.) *Orv. Hetilap*, 1901. — 6. Über die diätetische Behandl. der Epilepsie. *Berl. Klin. Woch.* 1901.

Ranschburg Pál dr.: Aggkorban fellépett hevenyhysteria esete. *Orvosi Hetilap*, 1896.

Matavovszky Zsigmond dr.: A hemiplegiás izomsorvadásról. *Orvosi Hetilap*, 1896.

Ferenczi Sándor dr.: 1. A térdtünet viselkedéséről epilepsiás rohamok alatt. *Orvosi Hetilap*, 1901. — 2. Az agykéreg érző területeiről. *Orvosi Hetilap*, 1902.

Frey Ernő dr.: 1. A kp. idegrendszer kórszöv. vizsgálata a Sachs-féle idiotia amaur. famil. egy esetében. *M. Orv. Arch.* VIII. és *Neurol. Zentralblatt*, 1901. — 2. Beiträge zur Lehre d. posthemipleg. Bewegungsstörungen. *Neurol. Zentralblatt*, 1905. — 3. A Wassermann-reactio értéke a tabes diagnosisában. *Orv. Hetilap*, 1910. — 4. Adatok a syringomyelia tünettanához. *Polikl. Jubil. Dolg.* 1908. — 5. Über den Verlauf des vorderen Pyramidenbündels, és 6. Über klinische Formen, Symptomatologie und Verlauf d. Tabes auf Grund von 850 Fällen. *Zeitschrift f. d. gesamte Neurol.* XIV. 1912. — 7. Zur Klinik. und pathol. Anatomie der Syringomyelie, és 8. Über einen Fall von Oblongataturberkel unter dem Bilde eines Kleinhirnbrückenwinkelturners. *Zeitschrift f. d. ges. Neurol.* XXI.

Balassa László: Beitr. zur Markreifung d. menschl. Gehirns. *Neurolog. Zentralblatt*, 1911.

Richter Hugó dr.: 1. Zur Anatomie und Physiologie der Foersterschen Radikotomie. *Zeitschr. f. d. ges. Neur.* XXI. és *Orv. Hetilap*, 1913. — 2. Zentrale Veränderungen bei experimenteller Beri-Beri der Taube. *Zeitschrift f. d. gesamte Neurol.* XXI.

Hajós Imre dr.: Über ein scheinbar abnormes Bündel der menschlichen Oblongata. Eine direkte cerebro-bulbo-cerebellare Bahn. *Zeitschrift f. d. ges. Neurol.* XXI.

Dr. Schaffer Károly az elméleti orvosi tudományok legkiválóbb művelői közé tartozik, a ki rendkívül szorgalmas és eredményes kutatói munkásságával egyúttal legtermékenyebb természettudósaink egyike. Az agyszövetten terén nemcsak hazánkban az első helyet foglalja el, hanem külföldön is elismert tekintély, a ki jeles és rendkívül lelkismeretes vizsgálataival nagy hírnevet is szerzett. Ő volt a legelső, a ki a veszettség okozta jellemző szövettani elváltozásokat a középponti idegrendszerben igen tüzetes vizsgálatokkal kimutatta s behatóan tanulmányozta. Számos új adattal gazdagította az agykéreg finomabb szerkezetére vonatkozó ismereteinket. Az ő nevéhez

fűződik a családi idegbántalmak jellegzetes kórszövetteni elváltozásainak felfedezése is. Munkásságának tudományos érdeme még csak fokozódik, ha tekintetbe vesszük, hogy Schaffer Károly fáradtságos kutatásait több mint másfél évtizeden át rendkívül szerény laboratóriumában a legnagyobb nehézségek között végezte. Emellett e fáradhatlan munkásság immár 27 éven át megszakítás nélkül, csendben, minden feltűnést kerülve folyik, úgy a mint az igazi tudóstól várható is. Emellett Schaffer kitünő tanár is, ki környezetében az önálló tudományos kutatás iránt kedvet kelteni s ezt fenntartani is képes. Azon rövid két esztendő alatt, a mióta az egyetemen önálló intézete van, már is tanítványaival együtt oly serény tevékenységet fejtett ki, hogy két vaskos füzetben adta ki az ő s tanítványainak dolgozatait.

Mindezek után Schaffer Károly, mint hazánkban az elméleti orvostudományok egyik legkiválóbb művelője, a ki-külföldön is dicsőséget szerzett a magyar tudós nevének, teljes mértékben megérdemli, hogy hazánk legelső tudományos testülete tagjai sorába felvegye. Ennélfogva legmelegebben ajánljuk *levelező* taggá való választását.

Tangl Ferencz, r. t.

Lenhossek Mihály, r. t.

Jendrassik Ernő, l. t.

Udránszky László, l. t.

A III. OSZTÁLYBA.

KÜLSŐ TAGNAK:

XVIII.

I. ALBERT, monacói fejedelem Ő Fenségét, a francia Institut tagját (membre associé), a III. osztály *külső* tagjának ajánljuk.

Albert monacói fejedelem a tengerek ismeretét számos önálló kutatáson alapuló, részint biológiai, részint oceanographiai tanulmányainak nagyfontosságú eredményeivel gazdagította. Továbbá fejedelmi bőkezűséggel végrehajtott tudományos expedícióval, a párisi oceanographiai intézettel, valamint a páratlan gazdag, pazar fénynyel épült és berendezett monacói oceanographiai múzeummal és laboratóriummal az egész művelt világot hálára kötelezte.

Tudományos dolgozatai közül legyen elég a következőket fel-
említenünk, melyek részint a francia Akadémia, részint a „Museum d'Histoire Naturelle“ közleményeiben jelentek meg: Sur la faune des eaux profondes de la Méditerranée. — Exploration oceanographique aux régions polaires. — Sur le développement des Tortus. — Campagne scientifique de la „Princesse Alice“. (I—IV. campagne.)

Ezen említett munkálatain kívül a fejedelem kutatásai a természettudományok különböző ágaihoz járultak fontos eredményekkel. Elsősorban említjük a tenger mozgására, az áramlásokra és a Golf-áramra vonatkozó alapvető kutatásait; ezekhez járulnak a bathymetriai tanulmányok és azon vizsgálatok, melyeknek tárgya a tenger vize és a tengeren uralkodó meteorológiai viszonyok. A fejedelem úgy saját utazásai alkalmával, valamint az általa kiküldött expedíciókon, különösen a magas északnak csak hézagosan vagy mindaddig teljesen ismeretlen vidékeiken topographiai, physiogeographiai, glaciológiai, zoológiai és botanikai viszonyok tanulmányozásával által tudományukat lényegesen gazdagította. Itt csak azon felfedező kutatások jellegével bíró monumentalis munkáját említjük, mely „Exploration du Nord-ouest du Spitzberg, entreprise sous les auspices de S. A. S le prince de Monaco par la Mission Isachsen” czímen jelenik meg s melynek hatalmas kötetei örökké maradandó emléke lesznek a fejedelem saját tudományos működésének és a tudományos kutatásokat pártoló nagylelkűségének.

Az előadottak alapján meg vagyunk győződve, hogy I. Albert monacói fejedelem Ő Fenségének megválasztása, miként más Akadémiáknak, úgy a mi Akadémiánknak is dízére válik.

Dr. Entz Géza, r. t.

Dr. Kövesligethy Radó, r. t.

Dr. Horváth Géza, r. t.

Dr. Déchy Mór, l. t.

XIX.

PERRIER EDMOND zoologist, a párisi Muséum National d'Historie Naturelle igazgatóját, a francia Institut (Académie des Sciences) és az Académie de Médecine tagját, bátor vagyok a III. osztályba *külső* tagnak ajánlani.

Perrier ezidőszert Franciaország egyik legjelesebb zoológusa, a kinek tudományos hírneve és érdemei az illetékes szakkörökben általánosan ismeretesek. Tudományos munkássága, melyet már 45 éve folytat, két főirányban mozog. Az egyik irányt a bizonyos meghatározott körre szorító elmélyedő búvárkodás, a másikat a tudomány általános érdekű problémáinak széles látókörű tárgyalása jellemzi. Speciális szakmáját az alsóbbrendű állatok, főleg az Echinodermaták (tengeri csillagok és tengeri sünök) alkotják. Ezeknek anatómiájára, fejlődés tanára, morphológiájára és systematikájára vonatkozó dolgozatai számos fontos és nevezetes felfedezéssel gazdagították a tudományt. Általános érdekű munkái közül elég legyen a következőket felemlítenem: Le transformisme; La philosophie zoologique avant Darwin; Les colonies animales et la formation des organismes;

La tachygénese; Lamarck et le transformisme actuel, stb. E munkáiban mélyreható okfejtéssel, erős logikai gondolkozással és filozófiai felfogással foglalkozik a szerves élet fontos kérdéseivel, minők a fajformálódás, ösztön, átöröklés stb. Nem kevésbé becsesek Franciaországban közkezen forgó kézikönyvei: *Traité de zoologie és Anatomie et physiologie animales.*

Irodalmi munkásságán kívül azonban figyelemreméltó működést fejt ki Perrier a tanári széken is; a párisi természetrajzi múzeumban tartott rendszeres előadásai az állatok összehasonlító anatómiájáról nemcsak magas színvonalukkal és alapos tudományosságukkal tűnnek ki, hanem egyszersmind a francia ékesszólás remekei. Milne-Edwards Alfonz halála (1900) óta ő a híres párisi természetrajzi múzeum és a vele kapcsolatos Jardin des Plantes igazgatója. Nagy szaktudásával és adminisztratív talentumával e minőségében is méltó utóda nagynevű elődeinek, a kik közül Geoffroy-Saint-Hilaire Izidor és Milne-Edwards Henrik Akadémiánknak szintén külső tagjai voltak.

Hogy Perrier tudományos érdemeit és jelentőségét nemcsak hazájában, hanem a külföldi szakkörökben is mennyire elismerték, annak egyik legjobb bizonyítéka az a körülmény, hogy már több mint egy évtized előtt egyhangúlag őt választották meg a nemzetközi zoológiai congressusok állandó bizottságának elnökévé. Mint e nemzetközi testület vezére, azóta ezen a téren is nagy szolgálatoakat tesz a tudománynak. Meg vagyok róla győződve, hogy Akadémiánk bizonyára saját fényét és tekintélyét is emelni fogja, ha a francia tudományosságnak eme kitünőségét külső tagjainak sorába iktatja.

Dr. Horváth Géza, r. t.

XX.

JOHN WILLIAM STRUTT, BARON RAYLEIGH angol physikust *külső* tagnak ajánljuk.

Lord Rayleigh, ki jelenleg 71 éves és a cambridgei egyetem kanczellárja, a britt, mondhatjuk az angol nyelvű physikusok között az első helyet foglalja el. Munkálatai a természettan egész területére terjednek és bár nagyobbrészt elméleti jellegűek, mégis jelentékeny részükben kísérleti természetűek is; mindenütt a dolgok mélyére hatolnak és mintaszerű szabatosságukkal világosságot terjesztenek. Előbbi éveiben 1879—1884-ig a cambridgei egyetemen, mint J. Cl. Maxwell utóda, a kísérleti physikának Cavendish-tanára volt, azután 1884-től kezdve a londoni Royal Institution Davy-Farady-féle kutatási laboratoriumának igazgatója, 1885—1896-ig a Royal Society titkára, 1895—1908-ig elnöke. Nevezetes műve *Theory of Sound*, mely több nyelvre fordítottatott le, melynek második kiadását e téren eddig semmiféle

más nyelvű mű feül nem múlhatta. Összegyűjtött dolgozatai „Scientific Papers“ czimen, eddig öt nagy kötetben jelentek meg. Nevét az Argon új elem felfedezése a legszélesebb körökben tette világhírűvé és 1904-ben a Nobel-díj laureatusai közé emelte.

Br. Eötvös Lóránt, r. t.
Fröhlich Izidor, r. t.

XXI.

PIETER ZEEMAN németalföldi physikust *külső* tagnak ajánljuk.

Zeeman jelenleg 48 éves, az amsterdami egyetemen a kísérleti természettan tanára, nemcsak hazájának, de bizonyára az egész világnak is egyik legjelentékenyebb kísérletező physikusa. Az ő nevéhez fűződnek azok a nagy felfedezések, a melyek Farady és Kerr idetartozó törvényszerűségeiből kiindulólág, a mágnességéi erőnek a fényt kibocsátó részecskék színeképvonalaira gyakorolt csodálatos szétbontó hatásával ismertették meg a természettudósokat. Elegendő, ha fontosságuk jellemzésére idézzük az elhúnyt Henri Bequerel mondasát: A színeképvonalainak megmágnesítése a tényeknek egészen új világát nyitotta meg, mely egyaránt érdeklí a physikust, a csillagászt és a chemikust; különösen a physiko-chemikusokat, mert ezeké a jövő, legalább nagy részében. De nemcsak a közvetlenül nyert tények, hanem ezeknek az anyag legkisebb részeire és a fény mibenlétére vonatkozó nézeteinkre gyakorolt, mélyen átalakító és termékenyítő hatása szakadatlanul új meg új tudományos impulsust adott a kutatásnak.

Szabadjon még megjegyeznünk, hogy Zeemannak idetartozó dolgozatai összegyűjtve, *Researches in Magneto-optics* czim alatt, kötet alakjában néhány hónappal ezelőtt jelentek meg; valamint hozzátennünk, hogy H. A. Lorentzcel együtt 1902-ben a Nobel-díj laureatusa lett.

Br. Eötvös Lóránt, r. t.
Fröhlich Izidor, r. t.

XXII.

ENGLER ADOLF urat, a berlini egyetem botanikus professorát, a berlin-dahlemi botanikai intézet és kert igazgatóját ajánljuk *kültagul*.

Engler Adolf a növényrendszertan művelői között — nagynevű elődeink, Braunnak és Eichlernek munkáját folytatva — egyike a legkimagaslóbb tudósoknak. Syllabusának hat kiadásában fokról fokra

vitte előbbre a természetes növényrendszer kiépítését, Az ő híres „Die Natürlichen Pflanzenfamilien” című 35 kötetes sorozata páratlanul áll, a melyhez hasonló, nagyszabású alkotásképen — habár más irányban — legfeljebb az „Index Kewensis”-t lehetne felhozni.

Míg a természetes rendszerre vonatkozó ismereteink előbbrevitelében elődei alkotását folytatta, addig növényföldrajzi műveivel és különösen „Entwicklungsgeschichte der Pflanzenwelt” cz. 1879-ben megjelent művével, mint úttörő a növényföldrajz egy új korszakát nyitotta meg. A Heer, Unger, Bronquiart és mások nagy adatanyagát Engler foglalta össze a növényföldrajz czéljaira és nyújtott a fossilis növények alapján az ő fennemlített fejlődéstörténeti művében arról, hogy milyen események előzték meg és okozták a Föld növényvilágának mai elhelyezkedését.

A mellett, hogy fejlődéstörténeti műveiben Magyarország flórájával sok helyen foglalkozik, „Über eine Reise in den Zentralcarpathen” című dolgozatával is hozzájárult hazánk növényvilágának ismeretéhez.

A mint Syllabusával kapcsolatban megalkotta a „Die Natürlichen Pflanzenfamilien” sorozatot, éppen úgy csatlakozik fejlődéstörténeti növényföldrajzához a „Die Vegetation der Erde” című, hasonlóan nagyszabású sorozata. Ebben ő maga írta meg Afrika növényföldrajzát, Pax írta le a Kárpátaink növényvilágát és más kortársai és tanítványai tollából jelenik meg évről évre a Föld növényföldrajzának újabb és újabb részlete.

Hasonlóan nagyszabású Englernek „Das Pflanzenreich” című sorozata, melyet a berlini akadémia megbízásából ad ki. Ebben a műben a föld egyes növénycsaládjai még részletesebben: monografiákban vannak ismertetve és Engler ennek is nemcsak szerkesztője, irányítója, hanem több részletének szerzője is.

Ha ezeken felül megemlítjük, hogy a „Botanische Jahrbücher” szerkesztője, hogy ő létesítette a berlin-dahlemi híres botanikuskertert és múzeumot, hogy nagyobb utazásai alapján a Föld számos részletének növényföldrajzát ismertette autopsia révén, úgy bőséges bizonyítékát látjuk annak, hogy Engler Adolf úrnak kultagá váló megválasztatása Akadémiánknak csak diszére válne.

Dr. Klein Gyula, r. t.

Dr. Mágocsy-Dietz Sándor, r. t.

Dr. Tuzson János, l. t.